

Ігор ЛІЩИНСЬКИЙ

*д.е.н., професор Західноукраїнського
національного університету*

СВІТОВИЙ ДОСВІД ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МОДЕЛЕЙ ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасні безпекові виклики, пов'язані з військовими конфліктами, терористичними загрозами, природними катастрофами, техногенними аваріями та кіберризиками, зумовлюють необхідність удосконалення систем цивільної безпеки держав. Забезпечення захисту населення та критичної інфраструктури потребує комплексного підходу, що поєднує державне управління, місцеве самоврядування, діяльність громадських організацій та активну участь громадян. У цьому контексті особливої актуальності набуває вивчення світового досвіду імплементації моделей цивільної безпеки та можливостей його адаптації до українських реалій.

У міжнародній практиці сформувалося кілька базових моделей цивільної безпеки. Перша модель ґрунтується на принципі всеохоплюючої (тотальної) оборони, що передбачає залучення до забезпечення безпеки не лише військових структур, але й органів влади, бізнесу та населення. Найбільш яскраво ця модель представлена у країнах Північної Європи, зокрема у Швеції та Фінляндії. Її основою є формування високого рівня готовності суспільства до реагування на кризові ситуації через систему підготовки населення, розвинену мережу укриттів, резерви матеріальних ресурсів та ефективну координацію між державними інституціями.

Другий підхід реалізується через інтегровані системи управління надзвичайними ситуаціями, характерні для США, Канади та Австралії. Центральним елементом таких систем є міжвідомча координація та стандартизовані механізми реагування. Зокрема, у США функціонує Національна система управління інцидентами (NIMS), яка забезпечує узгодженість дій федеральних, регіональних та місцевих органів влади під час надзвичайних подій. Значна увага приділяється використанню сучасних інформаційних технологій, систем раннього попередження та управлінню ризиками.

У країнах Європейського Союзу активно розвивається модель цивільного захисту, заснована на принципах стійкості та багаторівневого врядування. Важливу роль відіграє Механізм цивільного захисту ЄС, який забезпечує координацію дій держав-членів у разі масштабних надзвичайних ситуацій. Особливістю є акцент на превентивних заходах, оцінці ризиків, стратегічному плануванні та розвитку спроможностей місцевих громад до самостійного реагування на кризові події.

Окремої уваги заслуговує ізраїльський досвід забезпечення цивільної безпеки в умовах постійних зовнішніх загроз. Система цивільного захисту Ізраїлю базується на високому рівні підготовки населення, регулярних навчаннях, функціонуванні розгалуженої мережі захисних споруд та інтеграції сучасних технологій оповіщення. Важливим фактором ефективності виступає тісна взаємодія між державними структурами та громадянами, що сприяє швидкому реагуванню на загрози.

Для України особливого значення набуває адаптація кращих міжнародних практик цивільної безпеки з урахуванням умов воєнного стану та післявоєнного відновлення. Доцільним є впровадження елементів концепції всеохоплюючої оборони, посилення міжвідомчої координації, розвиток систем підготовки населення до дій у кризових ситуаціях, модернізація інфраструктури цивільного захисту та використання цифрових технологій моніторингу ризиків. Водночас важливо забезпечити розвиток безпекової культури суспільства та підвищення рівня громадянської відповідальності.

Таким чином, світовий досвід свідчить, що ефективна система цивільної безпеки повинна базуватися на комплексному підході, який поєднує превентивні заходи, готовність до реагування та здатність до швидкого відновлення після кризових ситуацій. Для України імплементація міжнародних практик може стати важливим чинником зміцнення національної стійкості та підвищення рівня захищеності населення в умовах сучасних безпекових викликів.

Список використаних джерел

1. *OECD. Building Resilience to Compounding Risks. Paris: OECD Publishing, 2023.*
2. *European Commission. Union Civil Protection Mechanism: Strengthening Disaster Resilience in Europe. Brussels, 2024.*
3. *Swedish Civil Contingencies Agency. Total Defence 2025: Strategy and Implementation. Stockholm, 2025.*
4. *United Nations Office for Disaster Risk Reduction. Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030. Geneva : UNDRR, 2015. 37 p.*
5. *Lishchynskyy, I., Krysovaty, A., Desyatnyuk, O., Bogacki, S., & Lyzun, M. (2025). Quantitative measurement of glocalization to assess endogenous and exogenous parameters of regional sustainability. Sustainability, 17(17), Article 7584. <https://doi.org/10.3390/su17177584>*
6. *Lishchynskyy, I. & Lyzun, M. (2024). Pattern of European regional creativity: Exploring endogenous sustainability. ECONOMICS, 12(3), 397–407. <https://doi.org/10.2478/eoik-2024-0030>*